

الله الرحمن الرحيم

دانشگاه یزد

دانشکدهٔ زبان و ادبیات

گروه زبان و ادبیات فارسی

پایان نامه

برای دریافت درجهٔ دکتری

زبان و ادبیات فارسی

بررسی اندوهیادهای شاعران معاصر

در سوگ شاعران دیگر

استادان راهنما:

دکتر یدالله جلالی پندری دکتر محمدکاظم کهدویی

استاد مشاور:

دکتر مهدی ملک ثابت

پژوهش و نگارش:

مزگان میرحسینی

دی ماه ۱۳۹۱

تقدیم به :

پدر و مادرم

آن دو یگانه

که این واژگان کهنه و فرسوده

از وصف خوبیشان ناتوان است

و

همسرم

اسطوره صبر و مهربانی

سپاس نامه

ستایش خدایی را که شوق آموختن در وجودم نهاد تا بیاموزم آنچه را که آموختن باید، بی‌نیازی که به من قدرت بخشید تا در مسیر بی‌انتهای دانش گام نهم.

و سپاس آنان را که بی‌یاریشان هرگز این راه طولانی پایان نمی‌یافت؛ **دکتر یدالله جلالی پندری** که راهنمایی‌های ارزنده و دلسوزی‌های پدرانۀ این استاد گرانمایه را صمیمانه ارج می‌نهم و سعادت و سلامت آن بزرگوار را که در طی دوران تحصیل از مقطع کارشناسی تا دکتری سعادت شاگردیشان را داشته‌ام، از درگاه الهی طلب می‌نمایم.

همچنین از استادان گرانقدر **دکتر محمد کاظم کهدویی** و **دکتر مهدی ملک‌ثابت** که هم از محضر پرفیضشان بهره‌مند شده‌ام و هم قبول زحمت نموده و راهنمایی و مشاوره رساله حاضر را عهده‌دار شده‌اند، سپاسگزارم.

و بر خود فرض می‌دانم از محبت‌ها و الطاف بی‌دریغ و صمیمانه **دکتر سید محمود الهام‌بخش** قدردانی کنم که همواره در این راه مرا یاری نموده و نظرهای صائبشان راهگشا و راهنمای نگارنده در تهیه و تدوین این رساله بوده است.

در پایان، دستان گرم پدر، نگاه پر مهر مادر و صبر و صمیمیت همسر را ارج می‌نهم که بی‌یاریشان مرا یارای طی این مسیر نبود.

چکیده

در میان معانی و مضامین شعر فارسی آنچه از زیربنای عاطفی استواری برخوردار است و در عین حال از مهمترین عنصر شعر، یعنی تخیل نیز بهره کامل دارد، اندوهیاد (مرثیه) است. مرثیه به اشعاری گفته می‌شود که در ماتم گذشتگان و تعزیت بازماندگان، اظهار تأسف و تالم از مرگ سلاطین و بزرگان درباری، بستگان و دوستان، شخصیت داستان و قهرمان منظومه، ذکر مصائب پیشوایان دین و ائمه اطهار(ع)، بلایای طبیعی و قتل‌عام‌های فجیع و احساسات تأثرانگیز نسبت به مسأله مرگ و حیات سروده شده است.

از میان انواع مرثیه، مرثیه شخصی و خانوادگی در مقایسه با دیگر انواع مرثیه به علت اصالت احساس سراینده، واجد ارزش ادبی بیشتری هستند. از جمله این اشعار، مرثیه‌های سروده شده برای دیگر شاعران، موضوع بحث رساله حاضر است.

در این رساله به « بررسی اندوهیادهای شاعران معاصر برای شاعران دیگر » پرداخته می‌شود. اما به علت گستردگی موضوع و حجم عظیم اشعار سروده شده در این زمینه، محدوده زمانی بین سال‌های ۱۳۰۰ تا ۱۳۵۷ و توسعاً ۱۳۶۰ برای پژوهش در نظر گرفته شده، اندوهیادهای این دوره با توجه به اعتبار و اهمیت شاعران، در دو بخش شعر سنتی و شعر نیمایی و سپید جمع‌آوری می‌شود.

ادای حق دوستی، روابط ادبی، سرودن ماده تاریخ، هنرنمایی و نشان دادن قدرت شاعری، انعکاس عقاید و اندیشه‌های سیاسی و اجتماعی یا انتقاد، احساس وظیفه در همدردی با جامعه ادبی و دیگر شاعران را می‌توان از مهم‌ترین انگیزه‌های اندوهیادسرایان به شمار آورد که بسیاری از کلاسیک‌سرایان و برخی از نوپردازان و سپیدسرایان را به سرودن اشعاری در این زمینه واداشته است.

مرگ‌اندیشی، تقابل هنر و مرگ، تقابل عشق و مرگ، تکیه بر باورهای قدیمی چون سرنوشت، قضا و قدر، فلک و چرخ، زمانه و روزگار و جهان در پرداختن به علت‌های مرگ معاصران شاعر، در اندوهیادهای کلاسیک این دوره جایگاه ویژه‌ای دارد؛ اما در سوگ سروده‌های نو و سپید، نوع نگاه و دید سراینده در این باره متفاوت است. نوپردازان و سپیدسرایان این دوره در سروده‌های خود یا اصلاً به

دنبال مقصّر و عامل مرگ نیستند و یا بصراحت از آن نام برده‌اند. گاه نیز برخی از اندوهیادسرایان به دلیل اکراه از ذکر علّت اصلی، به خلق دلایل شاعرانه و ذوقی دست زده‌اند.

به علّت وجود جریان‌های مختلف شعری در دوره مورد بحث و گرایش و تمایل شاعران این دوره به این جریان‌ها، انواع قالب‌های سنتی چون قطعه، قصیده، غزل، مثنوی، رباعی، دوبیتی، ترکیب‌بند و مسمّط و قالب نیمه‌سنتی چهارپاره و نیز قالب‌های نیمایی و سپید، توسط سرایندگان اندوهیادها به کار گرفته شده است که از آن میان، قطعه در صدر قرار دارد.

دایره لغوی زبان اندوهیادها، به دلیل آشنایی اندوهیادسرایان این دوره با ادبیات پر بار کلاسیک و نیز استفاده آنها از زبان و کلمات عامیانه، بسیار وسیع است. باستانگرایی یا آرکائیسیم در اندوهیادهای این دوره نمودی گسترده دارد و بسیاری از نشانه‌ها و مختصات زبان فارسی نظم و نثر کهن در آنها قابل مشاهده است. رویکرد آنها به زبان مردم و شیوه‌های بیان محاوره نیز قابل توجّه است. در مجموع، می‌توان زبان بسیاری از اندوهیادهای این دوره را ساده و روان دانست که در آنها عاطفه شعری قربانی پیچیدگی بیش از حدّ زبان نشده است.

اندوهیادهای این دوره از نظر تشبیه و استعاره نیز بسیار غنی هستند و از میان صنایع ادبی، مبالغه یا اغراق، ایهام، تضمین، تناسب و تلمیح مورد توجّه بیشتری قرار گرفته است. کلمات کلیدی: مرثیه(اندوهیاد)، شعر سنتی، شعر نو و سپید، شاعران معاصر.

فهرست مطالب

۱.....	فصل اول: مبادی تحقیق
۲.....	۱. مبادی تحقیق
۲.....	۱-۱. تعریف موضوع
۳.....	۲-۱. سؤالات پژوهشی
۴.....	۳-۱. روش تحقیق
۴.....	۴-۱. پیشینه تحقیق
۶.....	۵-۱. اهداف طرح
۶.....	۶-۱. ضرورت تحقیق
۸.....	فصل دوم: اندوهیادها
۹.....	۱-۲. تعریف اندوهیاد(مرثیه)
۱۰.....	۲-۲. انگیزه‌ها
۱۱.....	۱-۲-۲. در مرثیه‌های رسمی
۱۵.....	۲-۲-۲. در مرثیه‌های شخصی و خانوادگی
۱۵.....	۳-۲-۲. اندوهیادهای شاعران برای شاعران
۱۶.....	۱-۳-۲-۲. در زمان‌های دور
۱۷.....	۲-۳-۲-۲. در زمان ما
۲۲.....	فصل سوم: روابط شاعران
۲۳.....	مقدمه
۲۸.....	۱-۳. دوستی‌ها
۲۹.....	۱-۱-۳. دوستی از نزدیک
۵۶.....	۲-۱-۳. دوستی از دور
۵۹.....	۲-۳. انجمن‌های شاعران
۷۶.....	۳-۳. احزاب و کانون‌های اجتماعی

۸۱	۴-۳. رقابت‌ها و دوستی‌ها
۹۳	فصل چهارم: مضمون اندوهیادها
۹۴	مقدمه
۹۶	۴-۱. اندیشه مرگ
۹۹	۴-۲. هنر در تقابل با مرگ
۱۰۳	۴-۳. عشق و مرگ
۱۰۷	۴-۴. یادکرد سراینندگان از مرگ شاعران معاصر
۱۰۸	۴-۴-۱. سرنوشت
۱۱۳	۴-۴-۲. قضا و قدر
۱۱۵	۴-۴-۳. فلک و چرخ
۱۲۰	۴-۴-۴. اجل و مرگ
۱۲۵	۴-۴-۵. زمانه و روزگار
۱۲۷	۴-۴-۶. جهان
۱۲۹	۴-۵. علّت‌های مرگ
۱۲۹	۴-۵-۱. علّت‌های واقعی
۱۳۲	۴-۵-۲. علّت‌های ذوقی و شاعرانه
۱۳۵	۴-۶. عبرت‌ها
۱۳۷	۴-۶-۱. بی اعتباری زندگی
۱۳۸	۴-۶-۱-۱. جریان زندگی بی حضور یار غایب
۱۳۹	۴-۶-۱-۲. مرگ بزرگان و قدرتمندان
۱۴۲	۴-۶-۲. بی‌اعتنایی به دنیا
۱۴۵	۴-۶-۳. غافل نماندن از مرگ
۱۴۸	۴-۶-۴. اغتنام فرصت (شور زندگی)
۱۵۲	۴-۶-۵. دانستن قدر یکدیگر

- ۱۵۵..... ۶-۶-۴. جاودانگی نام
- ۱۶۳..... ۷-۴. عاطفه‌ها
- ۱۶۴..... ۱-۷-۴. حسرت‌ها
- ۱۶۵..... ۱-۱-۷-۴. مرگ زودهنگام شاعر
- ۱۶۹..... ۲-۱-۷-۴. مرگ شاعر در فصل بهار
- ۱۷۰..... ۳-۱-۷-۴. وجود مؤثر و ارزشمند از دست رفته
- ۱۷۳..... ۴-۱-۷-۴. خاموش شدن شمع و چراغ محفل
- ۱۷۵..... ۵-۱-۷-۴. نبودن شاعر در جمع دوستان
- ۱۷۷..... ۶-۱-۷-۴. وجود نداشتن جایگزینی برای شاعر
- ۱۷۹..... ۷-۱-۷-۴. سرنوشت شعر و سخن و... با مرگ شاعر
- ۱۸۳..... ۲-۷-۴. بیان دوستی‌ها
- ۱۸۸..... ۳-۷-۴. وصف دوست
- ۲۱۱..... ۴-۷-۴. خاطره‌ها
- 211..... ۵-۷-۴. دلداری دادن‌ها
- 212..... ۱-۵-۷-۴. یکسان بودن مرگ برای همگان
- ۲۱۷..... ۲-۵-۷-۴. مرگ بزرگان و قدرتمندان
- ۲۱۷..... ۳-۵-۷-۴. احساس مرگ قریب‌الوقوع
- ۲۱۸..... ۴-۵-۷-۴. قانون رفتن یکی و بازماندن دیگری
- ۲۱۹..... ۵-۵-۷-۴. جاودانگی نام
- ۲۲۰..... ۶-۵-۷-۴. به بهشت رفتن شاعر فوت شده
- ۲۲۲..... ۷-۵-۷-۴. تسلیم و رضا به قضای الهی
- ۲۲۳..... ۸-۵-۷-۴. صبر و شکیبایی
- ۲۲۴..... ۹-۵-۷-۴. انتقام و کیفر
- ۲۲۵..... ۶-۷-۴. سرزنش‌ها

۲۲۶ ۱-۶-۷-۴. بازماندن از کاروان آخرت
۲۲۷ ۲-۶-۷-۴. قدرناشناسی‌ها و ناسپاسی‌ها
۲۲۹ ۳-۶-۷-۴. جرأت و جسارت فرصت‌طلبان و بی‌مایگان
۲۲۹ ۴-۶-۷-۴. خیانت و ستم
۲۳۱ ۵-۶-۷-۴. سرزنش شاعر فوت شده
۲۳۲ ۶-۶-۷-۴. سرزنش فلک و روزگار
۲۳۵ ۸-۴. اصالت عاطفه‌ها
۲۳۹ ۱-۸-۴. اصالت عاطفه در اندوهیادهای این دوره
۲۴۰ ۱-۱-۸-۴. وزن و تناسب آن با عاطفه
۲۵۸ ۲-۱-۸-۴. تخلّص و تناسب آن با عاطفه
۲۶۴ ۳-۱-۸-۴. ماده‌تاریخ و تناسب آن با عاطفه
۲۶۷ ۴-۱-۸-۴. صنایع ادبی و تناسب آن با عاطفه
۲۷۹ فصل پنجم: ساختار اندوهیادها
۲۸۰ مقدمه
۲۸۰ ۱-۵. قالب‌ها
۲۸۳ ۱-۱-۵. قطعه
۲۸۵ ۲-۱-۵. قصیده
۲۸۷ ۳-۱-۵. غزل
۲۹۰ ۴-۱-۵. شعر نیمایی (شعر امروز)
۲۹۲ ۵-۱-۵. شعر سپید
۲۹۲ ۶-۱-۵. مثنوی
۲۹۴ ۷-۱-۵. رباعی
۲۹۵ ۸-۱-۵. ترکیب‌بند
۲۹۶ ۹-۱-۵. چهارپاره

۲۹۸.....	۱۰-۱-۵. مسمّط
۳۰۳.....	۱۱-۱-۵. دوبیتی
۳۰۴.....	۲-۵. آغاز و انجام اندوهیادها
۳۰۴.....	۱-۲-۵. آغاز اندوهیادها
۳۰۴.....	۱-۱-۲-۵. اشاره صریح و مستقیم به مرگ شاعر معاصر
۳۰۸.....	۲-۱-۲-۵. بیان حسرت و دریغ
۳۱۰.....	۳-۱-۲-۵. براعت استهلال
۳۱۵.....	۴-۱-۲-۵. توصیف بهار
۳۱۶.....	۵-۱-۲-۵. تجاهل عارف
۳۱۹.....	۶-۱-۲-۵. پند و عبرت
۳۲۰.....	۲-۲-۵. پایان اندوهیادها
۳۲۰.....	۱-۲-۲-۵. ماده تاریخ
۳۳۲.....	۲-۲-۲-۵. دعا
۳۳۴.....	۳-۲-۲-۵. بیان حسرت و دریغ
۳۳۶.....	۴-۲-۲-۵. ردالمطلع
۳۳۸.....	۵-۲-۲-۵. تضمین از شعر شاعر فوت شده یا شاعران دیگر
۳۳۹.....	۶-۲-۲-۵. پند و نصیحت
۳۴۰.....	۳-۵. مخاطب در اندوهیادها
۳۵۲.....	۴-۵. روایت در اندوهیادها
۳۶۰.....	۵-۵. کوتاهی و بلندی اندوهیادها
۳۶۱.....	۱-۵-۵. توصیف و ذکر جزئیات
۳۶۳.....	۲-۵-۵. بیان خاطره یا گزارش خواب
۳۶۴.....	۳-۵-۵. تداعی معانی
۳۶۶.....	۴-۵-۵. جمله‌های معترضه

۳۶۸	۵-۵-۵. تشبیهات گسترده و تفضیل
۳۶۹	۵-۵-۶. تکرار
۳۷۲	۵-۵-۷. ذکر خاص بعد از عام و ذکر عام بعد از خاص
۳۸۲	۵-۶. محور عمودی اندوهیادها
۳۸۳	۵-۶-۱. قطعه
۳۸۶	۵-۶-۲. قصیده
۳۹۴	۵-۶-۳. غزل
۳۹۷	۵-۶-۴. مثنوی
۴۰۱	۵-۶-۵. رباعی و دوبیتی
۴۰۲	۵-۶-۶. دیگر قالبها
۴۰۳	۵-۶-۷. شعر نیمایی و سپید
۴۱۱	فصل ششم: ویژگی‌های زبانی اندوهیادها
۴۱۲	مقدمه
۴۱۳	۶-۱. مختصات آوایی
۴۱۳	۶-۱-۱. افزایش واجها
۴۱۵	۶-۱-۲. کاهش واجها
۴۱۶	۶-۱-۳. تبدیل مصوت‌ها
۴۱۷	۶-۱-۴. اسکان واجها
۴۱۹	۶-۱-۵. تشدید واجها
۴۱۹	۶-۱-۶. تخفیف واجها
۴۲۰	۶-۲. انواع موسیقی
۴۲۱	۶-۲-۱. موسیقی بیرونی
۴۲۱	۶-۲-۱-۱. وزن سنتی
۴۲۳	۶-۲-۱-۲. وزن نیمایی

- ۴۲۷..... ۳-۱-۲-۶. شعرهای سپید بی‌وزن
- ۴۳۰..... ۲-۲-۶. موسیقی کناری
- ۴۳۰..... ۱-۲-۲-۶. قافیه در اندوهیادها
- ۴۳۶..... ۱-۱-۲-۲-۶. قافیهٔ مجانس
- ۴۳۸..... ۲-۱-۲-۲-۶. قافیهٔ متناسب (مراعات نظیر)
- ۴۳۹..... ۳-۱-۲-۲-۶. اعنات (لزوم مالایلم)
- ۴۴۰..... ۴-۱-۲-۲-۶. ذوقافیتین
- ۴۴۰..... ۵-۱-۲-۲-۶. ردّ القافیه
- ۴۴۱..... ۶-۱-۲-۲-۶. قافیهٔ درونی
- ۴۴۳..... ۷-۱-۲-۲-۶. عیوب قافیه
- ۴۴۹..... ۲-۲-۲-۶. ردیف در اندوهیادها
- ۴۵۴..... ۳-۲-۶. موسیقی درونی
- ۴۵۵..... ۱-۳-۲-۶. جناس
- ۴۵۷..... ۱-۱-۳-۲-۶. جناس تام
- ۴۵۹..... ۲-۱-۳-۲-۶. جناس مضارع
- ۴۶۰..... ۳-۱-۳-۲-۶. جناس لاحق
- ۴۶۲..... ۴-۱-۳-۲-۶. جناس اشتقاق و شبه اشتقاق
- ۴۶۳..... ۵-۱-۳-۲-۶. جناس زاید
- ۴۶۵..... ۶-۱-۳-۲-۶. جناس مزدوج (مکرّر)
- ۴۶۶..... ۷-۱-۳-۲-۶. جناس ناقص (محرّف)
- ۴۶۷..... ۸-۱-۳-۲-۶. جناس خط (مصحف)
- ۴۶۸..... ۹-۱-۳-۲-۶. جناس قلب (مقلوب)
- ۴۶۹..... ۱۰-۱-۳-۲-۶. جناس مرگّب
- ۴۷۰..... ۲-۳-۲-۶. موازنه

- ۴۷۳ تکرار. ۳-۳-۲-۶
- ۴۷۴ واج آرایی. ۴-۳-۲-۶
- ۴۷۸ موسیقی معنوی. ۴-۲-۶
- ۴۷۹ تضاد. ۱-۴-۲-۶
- ۴۸۷ مراعات نظیر(تناسب). ۲-۴-۲-۶
- ۴۹۱ ردّ العجز علی الصدر. ۳-۴-۲-۶
- ۴۹۳ تنسیق صفات. ۴-۴-۲-۶
- ۴۹۵ لفّ و نشر(تیین و تفسیر). ۵-۴-۲-۶
- ۴۹۷ اعداد. ۶-۴-۲-۶
- ۴۹۸ ایهام. ۷-۴-۲-۶
- ۵۰۱ مختصات لغوی. ۳-۶
- ۵۰۲ دایره واژگان. ۱-۳-۶
- ۵۰۵ ترکیبات. ۲-۳-۶
- ۵۱۰ ویژگی‌های فعل. ۳-۳-۶
- ۵۱۴ باستانگرایی. ۴-۳-۶
- ۵۱۵ باستانگرایی واژگانی. ۱-۴-۳-۶
- ۵۱۵ فعل‌های پیشوندی. ۱-۱-۴-۳-۶
- ۵۱۶ فعل دعایی. ۲-۱-۴-۳-۶
- ۵۱۷ به کاربردن «همی» به جای «می». ۳-۱-۴-۳-۶
- ۵۱۷ انتخاب تلفظ قدیمی واژه‌ها. ۴-۱-۴-۳-۶
- ۵۱۸ کاربرد ادات و سازه‌های کهن. ۵-۱-۴-۳-۶
- ۵۱۹ قاعده افزایش و کاهش واج‌ها. ۶-۱-۴-۳-۶
- ۵۲۰ رعایت «ی» شرط در جملات شرطی. ۷-۱-۴-۳-۶
- ۵۲۰ باستانگرایی نحوی. ۲-۴-۳-۶

۵۲۱.....	۱-۲-۴-۳-۶. باستان‌گرایی در حروف
۵۲۵.....	۲-۲-۴-۳-۶. ساخت متمم با دو حرف اضافه
۵۲۶.....	۳-۲-۴-۳-۶. ساکن کردن متحرک
۵۲۷.....	۴-۲-۴-۳-۶. استعمال قیدهای سخت، نیک و ... برای تأکید بر امری
۵۲۷.....	۵-۲-۴-۳-۶. لغزش ضمیر
۵۲۹.....	۶-۲-۴-۳-۶. صفت مقدم بر موصوف
۵۳۰.....	۷-۲-۴-۳-۶. فاصله بین صفت و موصوف
۵۳۱.....	۸-۲-۴-۳-۶. استعمال ضمیر جاندار برای غیرجاندار
۵۳۱.....	۹-۲-۴-۳-۶. منفی کردن جمله با «نه» و «نی»
۵۳۲.....	۱۰-۲-۴-۳-۶. مقدم کردن پیشوند «می» بر حرف نفی
۵۳۲.....	۵-۳-۶. رویکرد به شیوه‌های بیان محاوره
۵۳۳.....	۱-۵-۳-۶. کاربرد واژه‌های محاوره‌ای
۵۳۴.....	۲-۵-۳-۶. ضرب‌المثل‌ها و کنایه‌های رایج در زبان ادبی
۵۳۵.....	۳-۵-۳-۶. ورود اسامی خاص و برخی صداها و آواها
۵۳۶.....	۴-۵-۳-۶. رویکرد به شیوه‌ی روایت و داستان‌گویی
۵۳۷.....	۵-۵-۳-۶. آوردن واو عطف در آغاز مصراع یا بند
۵۴۱.....	فصل هفتم: ویژگی‌های ادبی اندوهیادها
۵۴۳.....	مقدمه
۵۴۴.....	۱-۷. صورخیال در اندوهیادها
۵۴۴.....	۱-۱-۷. انواع تشبیه
۵۴۵.....	۱-۱-۱-۷. تشبیه فشرده
۵۵۰.....	۲-۱-۱-۷. تشبیه گسترده
۵۶۱.....	۳-۱-۱-۷. تشبیه مرسل
۵۶۳.....	۴-۱-۱-۷. تشبیه مؤکد

- ۵۶۴ ۵-۱-۱-۷. تشبیه مفصل
- ۵۶۹ ۱-۵-۱-۱-۷. وجه شبه دوگانه
- ۵۷۴ ۲-۵-۱-۱-۷. وجه شبه مرکب
- ۵۷۶ ۳-۵-۱-۱-۷. وجه شبه متعدّد
- ۵۷۷ ۶-۱-۱-۷. تشبیه مجمل
- ۵۸۰ ۷-۱-۱-۷. تشبیه بلیغ غیراضافی
- ۵۸۴ ۸-۱-۱-۷. تشبیه جمع
- ۵۸۶ ۹-۱-۱-۷. تشبیه تسویه
- ۵۸۹ ۱۰-۱-۱-۷. تشبیه مضمّر
- ۵۹۰ ۱۱-۱-۱-۷. تشبیه تفضیل
- ۵۹۳ ۱۲-۱-۱-۷. تشبیه با حرف اضافه «از»
- ۵۹۵ ۲-۱-۷. استعاره
- ۵۹۷ ۱-۲-۱-۷. استعاره مصرّحه
- ۵۹۸ ۱-۱-۲-۱-۷. استعاره مرشّحه
- ۶۰۸ ۲-۱-۲-۱-۷. استعاره مجرّده
- ۶۱۲ ۳-۱-۲-۱-۷. استعاره مطلقه
- ۶۱۷ ۲-۲-۱-۷. استعاره تبعیه
- ۶۱۷ ۳-۲-۱-۷. استعاره مکنیه
- ۶۱۸ ۱-۳-۲-۱-۷. استعاره کنایه اضافی (مکنیه فشرده)
- ۶۲۱ ۲-۳-۲-۱-۷. استعاره کنایه غیراضافی (مکنیه گسترده)
- ۶۳۲ ۳-۱-۷. مجاز مرسل
- ۶۳۲ ۱-۳-۱-۷. علاقه محلّیت
- ۶۳۵ ۲-۳-۱-۷. علاقه کلّیت
- ۶۳۶ ۳-۳-۱-۷. علاقه جزئیّت

۶۳۷علاقه سببیت. ۴-۳-۱-۷
۶۳۸علاقه لازمیت. ۵-۳-۱-۷
۶۳۹علاقه عموم. ۶-۳-۱-۷
۶۳۹علاقه جنسیت. ۷-۳-۱-۷
۶۴۰علاقه خویشاوندی. ۸-۳-۱-۷
۶۴۰کنایه. ۴-۱-۷
۶۴۱کنایه از فعل. ۱-۴-۱-۷
۶۴۴کنایه از صفت. ۲-۴-۱-۷
۶۴۶کنایه از موصوف. ۳-۴-۱-۷
۶۴۹تجلی اساطیر و روایات در اندوهیادها. ۵-۱-۷
۶۵۱روایت‌ها و داستان‌های دینی و مذهبی. ۱-۵-۱-۷
۶۶۱اسطوره‌ها و داستان‌های تاریخی. ۲-۵-۱-۷
۶۶۹صنایع ادبی. ۶-۱-۷
۶۷۰اغراق. ۱-۶-۱-۷
۶۷۷ایهام. ۲-۶-۱-۷
۶۸۳مراعات نظیر. ۳-۶-۱-۷
۶۸۶تضمین. ۴-۶-۱-۷
۶۹۵ایجاز و اطناب. ۷-۱-۷
۷۰۸فصل هشتم: مرور یافته‌ها(نتایج بحث)
۷۱۹فهرست منابع و مآخذ
۷۱۹الف: کتاب‌ها
۷۲۸ب: مجلات
۷۲۸۱- مقالات
۷۱۱۲- اشعار

ج: منبع لاتین ۷۲۹

جدولها ۷۳۰

فصل اول

مبادی تحقیق

پیشگفتار

از آنجا که مرگ سرنوشت محتوم و فرجام ناگزیر انسان و تنها چیزی است که درباره آن تردیدی نیست، پرداختن به آن از همان آغاز، ذهن شاعران را به خود مشغول داشته و اشعار متعددی به زبان فارسی در این معنی سروده شده است.

اگرچه تفکر پیرامون مرگ، بی‌وفایی دنیا، کوتاه بودن عمر، بی‌حاصلی حیات و پایان زندگی در بسیاری از اشعار دیده می‌شود و آغاز این نوع شعر نزدیک به آغاز شعر فارسی است، اما از میان اغراض و معانی شعری، مرثیه یا اندوهیاد بستری مناسب برای بیان موضوع مرگ و اندیشه‌ها و تأثرات ناشی از آن است که هم از نخستین دوران شعر فارسی یعنی زمان رودکی دارای نمونه‌هایی است و هم در آثار شاعران معاصر رواج دارد.

اندوهیاد(مرثیه) که در لغت به معنی گریستن بر مرده و ذکر نیکویی‌های اوست، یا درباره پادشاهان و درباریان است یا در سوگ خویشان و دوستان یا برای ائمه و معصومین(ع) یا در فقدان و تباهی ارزش‌ها و گذشت ایام جوانی و شادکامی و یا زوال دوران مجد و عظمت. بر این اساس، مرثیه دارای انواعی است که عبارتند از مرثی درباری(رسمی و تشریفاتی)، شخصی و خانوادگی، مذهبی، داستانی، اجتماعی و فلسفی.

از آنجا که در مرثیه‌های شخصی، شاعر در محدوده ماجراها و احیاناً ناظر بسیاری از جنبه‌های آن بوده، احساسات و عواطف خود را بیان کرده و تأثرات و تألمات حقیقی‌اش را شرح داده، این نوع مرثیه‌ها پراحساس‌ترین گونه رثاء در ادب فارسی است و چون قدرت زیادی در برانگیختن احساسات و جلب رقت و عاطفه خواننده دارد، از میان انواع دیگر مرثیه مورد توجه و علاقه نگارنده واقع شده است.

به علت گستردگی و تنوع مرثیه‌های شخصی از ابتدای شعر فارسی تاکنون، به تقسیم‌بندی و زمان‌بندی این اشعار پرداخته شد و از میان انواع مختلف آن، «بررسی اندوهیادهای شاعران معاصر در سوگ شاعران دیگر» موضوع این رساله قرار گرفت.